

ЛАБОРАТОРІЯ В КРОС-НАЦІОНАЛЬНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

(нотатки з конференції)

У Вищій школі економіки в Москві 6–10 листопада 2012 р., відбулася конференція "Соціальні зміни в крос-національній перспективі". Організатором заходу виступила Лабораторія порівняльних соціальних досліджень (ЛПСД), котра входить до складу "Вишки".

Слід трохи розказати про лабораторію для кращого розуміння ідеї і змісту конференції. Хоча ЛПСД відкрита для різних крос-національних досліджень, ядром її наукової діяльності є порівняльні студії цінностей, що базуються на методології Світового дослідження цінностей (WVS). Воно є безпрецедентним за своїм масштабом, триває вже більше 30 років і наразі охоплює близько 90 країн. Науковим керівником лабораторії наразі є засновник проекту Рональд Інглгарт, серед професорів – його багаторічний колега Крістіан Вельцель.

Інша обставина, яку слід зазначити: лабораторія створює мережу асоційованих співробітників. Вони набираються на підставі відкритого конкурсу дослідницьких проектів. Асоційовані співробітники отримують консультації провідних науковців, що працюють з ЛПСД, серед яких Петер Шмідт, вже згадані Рональд Інглгарт і Крістіан Вельцель та інші, беруть участь у літніх школах. Також вони мають презентувати хід і результати своїх проектів на конференціях і семінарах, котрі відбуваються двічі на рік. Кінцевою метою є публікація статті у міжнародному рецензованому журналі.

Власне, конференція "Соціальні зміни у крос-національній перспективі" була черговою звітною конференцією лабораторії. Більшу частину доповідей робили її штатні й асоційовані співробітники. Проекти знаходилися на різних стадіях – від презентації ідеї і планів до передпублікаційних текстів.

Захід справді став міжнародним. Асоційована мережа охоплює науковців не тільки з Росії, а й Білорусі, Ізраїлю, Італії, Німеччини, Польщі, США, України. Більше 50 науковців брали участь у конференції. Робочою мовою була англійська.

Тематичних обмежень практично не було. Виступи охоплювали широке предметне коло, до якого потрапили: соціальне благополуччя і щастя, толерантність, націоналізм і міграція, довіра, соціальна солідарність і корупція, політичні режими і вибори, гендер, праця і шлюбна поведінка, релігійність, сталий розвиток і старіння. Повна програма заходу з презентаціями більшості проектів міститься за посиланням <http://lcsr.hse.ru/program>. Тому немає потреби переповідати тут зміст виступів.

Коротко відмічу низку доповідей, цікавих і перспективних, але неоднозначних, у яких робилася спроба перетнути кордон між соціологією та еволюційною біологією. Передовсім це лекція самого Інглгарта, в якій автор представляв подальше поглиблення своєї теорії модернізації. Він знайшов

кореляцію між поширеністю у суспільстві пост-матеріалістичних цінностей і генетичних алелей, носії яких відрізняються більш просоціальною поведінкою. Втім, автор застерігав від висновків про детермінованість першого чинника другим, а лише припускав, що генетичні особливості можуть бути додатково пояснювати частину варіативності процесів людського розвитку в світі.

Окремо зупинюся на єдиній доповіді, котру робила соціолог з України – доцент Києво-Могилянської академії Світлана Хутка. Аналізуючи крос-національні дані, вона з'ясувала, що зв'язок між суб'єктивним добробутом та відчуттям власної суб'єктності і свободи вищий у перехідних країнах, порівняно з неперехідними. Макрорівневою змінною, яка суттєво підсилює цей зв'язок, є рівень людського розвитку.

Конференцію було організовано таким чином, що на кожную доповідь відводилося до 20 хвилин, після чого надавалося стільки ж часу на обговорення. На кожні три виступи, об'єднані у сесію, було призначено по два диспутанти. Вони наперед знайомилися зі змістом робіт і були "застрільниками". Як наслідок, кожен проект було опрацьовано дуже ретельно. Коментарі часто були не менш змістовними і цінними, ніж доповіді, що їх викликали. Зауважу, що часовий регламент дотримувався дуже чітко.

Тому, на мій погляд, головним досягненням конференції були не отримані наукові результати самі по собі. Набагато важливішою була загальна атмосфера заходу, котра була втіленням інтелектуального виклику, прискіпливого критицизму і дружнього заохочення та, одночасно, взаємної поваги, рівності і теплоти. Багато інших конференцій могли б позаздрити надзвичайно інтелектуально інтенсивному середовищу, котре підтримувалося протягом усіх п'яти днів.

Залишається сподіватися, що ЛПСД буде і надалі організовувати такі заходи, а також що більша кількість українських соціологів схоче до них долучатися і використовувати набутий досвід у вітчизняному науковому середовищі.

О. П. Шестаковський, канд. соціол. наук,
науковий співробітник Інституту
економіки та прогнозування НАН України